

Bestuurlijke Netwerkkarten Crisisbeheersing

Netwerkkart 7 Infectieziekte

Nederlandse Academie
voor Crisisbeheersing en Brandweezorg
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
Kemperbergerweg 783, Arnhem
www.nipv.nl
info@nipv.nl
026 355 24 00

Colofon

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan de samensteller geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade ontstaan door eventuele fouten c.q. onvolkomenheden in deze publicatie.

Om deze publicatie te kunnen blijven ontwikkelen en verbeteren, ontvangen wij graag commentaar en suggesties ter verbetering. Vragen of opmerkingen kunt u sturen naar info@nipv.nl, onder vermelding van Bestuurlijke Netwerkkarten.

© Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) en provincie Noord-Holland, 2025

Auteur(s)	Merijn ten Dam
Contactpersoon	Merijn ten Dam

Datum	2026
Status	handboek
Versie	202606

Wij hechten veel belang aan kennisdeling. Delen uit deze publicatie mogen dan ook worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding.

Het Nederlands Instituut Publieke Veiligheid is bij wet vastgelegd onder de naam Instituut Fysieke Veiligheid.

7 Infectieziekte

Crisistypen > (dreigende) infectieziekte, waaronder op de mens overdraagbare dierziekte (zoönose)

Bevoegd gezag > burgemeester
> voorzitter veiligheidsregio
> minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) (bij collectieve maatregelen tezamen met minister Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties)
> minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)
> minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) (bij zoönosen: maatregelen ten aanzien van dieren)

Soorten maatregelen > maatregelen ten aanzien van individuen
> maatregelen ten aanzien van gebouwen, terreinen, goederen en waren (in geval van besmetting)
> collectieve maatregelen (preventief)
> verdeling van vaccins en therapeutische farmaproducten
> maatregelen bij Europese buiten- en binnengrenzen, schepen en luchtvaartuigen, (lucht)havens
> maatregelen ten aanzien van schepen of luchtvaartuigen
> maatregelen ten aanzien van personen en goederen na aankomst schip of luchtvaartuig
> maatregelen ten aanzien van vervoers- en (lucht)havenexploitanten
> maatregelen ter wering, preventie en bestrijding van zoönosen

Algemeen

- > De dagelijkse afhandeling van relatief veel voorkomende infectieziekten moet worden onderscheiden van de situatie waarin sprake is van ernstige infectieziekten die een bestuurlijke interventie vereisen.
- > Afhankelijk van de infectieziekte, kan één enkel geconstateerd (of waarschijnlijk) geval reeds op een epidemie duiden, vanwege mogelijk vele niet bekende besmettingen.
- > Infectieziekten zijn verdeeld in vijf groepen, A1, A2, B1, B2 en C, met afnemende graad van gevaar.
 - > Onder groep A1 vallen zogeheten infectieziekten met een pandemisch potentieel die collectieve maatregelen, vereisen om verspreiding van de ziekte te voorkomen of te beperken, zoals een plicht een mondkapje te dragen, een bepaalde fysieke afstand tot elkaar te houden (zie onder kopje *Collectieve maatregelen*).
 - > Voor de bestrijding van een A1 ziekte geldt een apart regime dat afwijkt van de reguliere taakverdeling tussen voorzitter veiligheidsregio en burgemeester (niet op basis van de gevarenclassificatie van de ziekte, maar of de bestrijding zich in de acute of beheersfase bevindt).

- > Maatregelen bij de overige vier groepen zijn uitsluitend gericht op individuen of voor gevallen waar een daadwerkelijke besmetting is geconstateerd, bijvoorbeeld het sluiten van een school na een geconstateerde besmetting.
- > De minister van VWS kan een nieuwe ziekte inschalen (in een groep indelen) en een bestaande ziekte opschalen (in een hogere groep plaatsen).
- > Onder groep A2 vallen vijf ziekten of groepen van ziekten: pokken, polio, SARS, MERS en virale hemorrhagische koorts (zoals Ebola of Marburg). Optreden vindt plaats conform de richtlijnen en draaiboeken van het RIVM - Centrum Infectieziektebestrijding (CIb).
- > Een infectieziekte kan ook zijn oorsprong vinden in een dierziekte die overdraagbaar is op mensen (zoönose).

Bevoegd gezag A1 (pandemie)

- > De minister van VWS geeft leiding aan de bestrijding van een (dreigende) epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A1.
- > De minister van VWS stelt samen met de minister van BZK collectieve maatregelen vast middels ministeriële regelingen.
- > Voor de bestrijding wordt een verschil gemaakt tussen de acute fase en de beheersfase. De minister van VWS stelt in overeenstemming met de ministers van JenV en BZK vast of sprake is van een beheersfase.
- > De voorzitter veiligheidsregio draagt zorg voor de bestrijding in de acute fase, de burgemeester in de beheersfase
- > De voorzitter veiligheidsregio of de burgemeester handhaaft de landelijke maatregelen in de openbare en publieke plaatsen en kan daarbij bestuurlijke boetes opleggen of bestuursdwang toepassen. Handhaving van overige maatregelen gebeurt door de minister van VWS, behalve in die gevallen waar het gaat om handhaving van regels die de burgemeester dan wel de voorzitter van de veiligheidsregio uitvoert (zie hieronder).
 - Hij kan nadere bevelen geven om naleving van de collectieve maatregelen te verzekeren (publieke ruimten);
 - Hij kan bevelen geven een gedraging of activiteit waarbij ernstige vrees voor de onmiddellijke verspreiding van de ziekte ontstaat te beëindigen en/of de aanwezige personen te bevelen zich onmiddellijk te verwijderen (besloten ruimten);
 - Hij kan in bijzondere gevallen ontheffing verlenen van collectieve maatregelen (bijvoorbeeld voor een uitvaart).
- > De minister van VWS is bevoegd bevelen te geven aan zorgaanbieders indien maatregelen van de zorgaanbieder in zorglocaties onvoldoende blijken.
- > De minister kan de voorzitter van de veiligheidsregio of de burgemeester opdragen hoe de bestrijding ter hand te nemen, waaronder begrepen het opdragen tot het toepassen van maatregelen waartoe de voorzitter of burgemeester bevoegd is.

Bevoegd gezag A2, B1, B2 en C

- > De minister van VWS geeft leiding aan de bestrijding van een (dreigende) epidemie van een infectieziekte behorend tot groep A2.
- > De voorzitter veiligheidsregio draagt zorg voor de bestrijding van een (dreigende) epidemie van een infectieziekte voor de bestrijding van een groep A2 infectieziekte. De minister kan de voorzitter van de veiligheidsregio opdragen hoe de bestrijding ter hand te nemen, waaronder begrepen het opdragen tot het toepassen van maatregelen waartoe de voorzitter bevoegd is.
- > De burgemeester geeft leiding aan de bestrijding van de infectieziekten behorend tot groep B1, B2 en C.

- > De burgemeester kan de minister verzoeken de bestrijding van een infectieziekte behorend tot groep B1 of B2 over te nemen; de burgemeester voert uit.
- > De minister van VWS kan bevelen geven (een 'opdracht' of 'regels stellen' is een bevel) aan een burgemeester ten aanzien van lijkbezorging, en bij ernstig gevaar voor de volksgezondheid, bij de bestrijding van infectieziekten behorend tot groep B1, B2 en C.
- > Indeplaatsstelling: de minister van VWS kan wanneer de burgemeester bij bestrijding van infectieziekten behorend tot groep B1, B2 en C (bij ernstig gevaar voor de volksgezondheid) een handeling niet of niet naar behoren verricht, of anderszins een gevorderd resultaat niet, niet tijdig of niet naar behoren tot stand brengt, namens de burgemeester en ten laste van de gemeente hierin voorzien.
- > Indeplaatsstelling kan ook in het geval van taakverwaarlozing van de burgemeester bij de uitvoering van opdrachten en regels van de minister. Indeplaatsstelling kan bij spoed direct, zonder voorafgaand overleg of schriftelijke bekendmaking.
- > De minister van IenW kan bevelen geven aan de gezagvoerder van een schip of een luchtvaartuig inzake de (lucht)haven van aankomst.
- > De burgemeester – of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van een infectieziekte behorend tot groep A1 of A2 – kan maatregelen treffen inzake passagiers en goederen, zie hierna.
- > De minister van VWS kan bevelen geven aan burgemeester of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van optreden jegens:
 - een vervoers- en (lucht)havenexploitant of burgerexploitant deel militaire luchthaven (burgermedegebruik), en
 - de gezagvoerder betreffende de gezondheidsverklaring en aanvullende gegevens.

Vectoren, biociden en zoönose

- > De minister van VWS is bij uitsluitel bevoegd om maatregelen te nemen ter bestrijding van voor de mens potentieel gevaarlijke invasieve exotische vectoren en ter preventie van de vestiging van die vectoren in Nederland. Het gaat daarbij om onder andere de Amerikaanse rotspoelmug, de aziatische bosmug, de gelekoortsmug en de tijgermug. De NVWA voert uit. Voor dieren gevaarlijke vectoren worden bestreden conform dierziektebestrijding (zie *Bestuurlijke Netwerkaart dierziekte*).
- > De minister van IenW – in overeenstemming met de minister van LNVN – kan vrijstelling verlenen voor toepassing van een niet toegelaten biocide, zie hierna.
- > De minister van LNVN is bevoegd gezag ten aanzien van wering, preventie en bestrijding van een zoönose voor wat betreft de maatregelen ten aanzien van dieren (zie *Bestuurlijke Netwerkaart dierziekte*). De minister van VWS treft de maatregelen ten aanzien van de infectieziekte.

Nationale afstemming

- > Bij een grote uitbraak van een infectieziekte of bij een internationale dreiging kan het RIVM een Outbreak Management Team (OMT) bij elkaar roepen. Het OMT adviseert de minister van VWS over te nemen maatregelen.
- > De minister van VWS (voor hem de DG Volksgezondheid) voert bestuurlijk afstemmingsoverleg infectieziektebestrijding (BAO) met onder meer de betrokken burgemeesters en voorzitters veiligheidsregio.
- > Hij kan andere ministeries daarbij betrekken met het oog op maatregelen die hun beleidsterreinen raken.
- > In het geval van een zoönose kan het Bestuurlijk afstemmingsoverleg zoönosen (BAO-Z) bijeenkomen. Hierin is ook het ministerie van LNVN vertegenwoordigd.

Het BAO-Z adviseert beide bewindspersonen (VWS en LVVN).

- > De adviezen van beide overlegorganen kunnen ter verdere afstemming worden voorgelegd aan de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) en de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) met het oog op neveneffecten van het wel of niet treffen van maatregelen (de afweging tussen maatregelen en neveneffecten), wijze van uitvoering en crisiscommunicatie.
- > Dat verandert echter niet de bevoegdheidsstructuur: de ICCb en MCCb als zodanig zijn niet bevoegd.

Collectieve maatregelen (uitsluitend bij groep A1 infectieziekten)

- > Middels ministeriële regelingen kan de minister van VWS, (tezamen met de minister van BZK) de volgende collectieve maatregelen nemen:
 - verplichten van het houden van veilige afstand;
 - verplichten van toepassing hygiënemaatregelen (zoals handen wassen) en gebruik persoonlijke beschermingsmiddelen (zoals het dragen van een mondkapje);
 - voorwaarden verbinden aan, beperken van of verbieden van toegang tot publieke plaatsen (bijvoorbeeld sluiten horeca);
 - voorwaarden verbinden aan, beperken van of verbieden van evenementen;
 - voorwaarden verbinden aan, beperken van of verbieden van publieke toegang tot zorglocaties;
 - opleggen van inreisverplichtingen; een negatieve testuitslag en thuisquarantaine.
- > Op basis van een noodbevoegdheid kan de minister van VWS desnoods ook nog andere collectieve maatregelen nemen.
- > Het eventueel instellen van een avondklok gebeurt door de minister van Justitie en Veiligheid met toepassing van de Wet

buitengewone bevoegdheden burgerlijk gezag.

Maatregelen jegens individuen en/of bij een besmetting

- > Maatregelen kunnen onder meer zijn:
 - personen ter isolatie opnemen in een daartoe door de minister van VWS aangewezen ziekenhuis (de burgemeester kan handhavend optreden tegen het ziekenhuis) en onderzoek gelasten;
 - opleggen quarantaine;
 - NB Isolatie heeft betrekking op mensen waarbij besmetting is vastgesteld of wordt vermoed, terwijl quarantaine betrekking heeft op mensen die mogelijk besmet zijn vanwege contact met een besmet of vermoedelijk besmet persoon;
 - verbod verrichten werkzaamheden;
 - maatregelen inzake gebouwen, terreinen (sluiten) en vervoermiddelen (gebruik, verbod betreden), gebouwen, goederen en vervoermiddelen (ontsmetten), waren (vernietigen); op grond hiervan kunnen onder meer scholen worden gesloten en evenementen worden afgelast.
- > De minister van IenW kan een (lucht)haven aanwijzen voor een aankomend schip of luchtvaartuig.
- > De burgemeester – of voorzitter veiligheidsregio ten aanzien van een infectieziekte behorend tot groep A1 of A2 – kan maatregelen treffen ten aanzien van de toelating tot of de onttrekking aan het vrije verkeer van personen en goederen van het schip of luchtvaartuig nadat het is aangekomen (dat wil zeggen: of de passagiers of goederen van boord mogen en of anderen aan boord mogen).
- > De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio kan bevelen geven aan vervoers- en (lucht)havenexploitanten ten aanzien van het geven van voorlichting, het treffen van technisch-hygiënische maatregelen, meewerken aan onderzoek

van reizigers naar de aanwezigheid van infectieziekten, controle op aanwezigheid van besmetting, sluiten van gebouwen of terreinen en ontsmetting.

- > Voor verdergaande maatregelen inzake vervoer en havens kan de minister van IenW zijn daartoe bestemde noodbevoegdheden aanwenden.
- > Ter bestrijding van vectoren (insecten, andere dieren, planten of substanties die drager kunnen zijn van een ziekte) kan de minister van IenW in overeenstemming met de minister van LNV vrijstelling verlenen voor het gebruik van een niet toegelaten biocide.
- > Maatregelen vanwege gevaar voor de volksgezondheid bij de Europese binnen- en buitengrenzen worden getroffen door lidstaten in het kader van het Europese recht.
- > De minister van LNV kan vergaande maatregelen treffen ter wering en bestrijding van een zoönose voor wat betreft de dierziekte, dus ten aanzien van dieren, zoals vervoersverboden, schorsing van markten, verbieden van vogelshows, opstallen en ruimen (doden), *zie verder de Bestuurlijke Netwerkkkaart dierziekte*.

GGD

- > De regionale gezondheidsdienst (met de – historische – naam gemeentelijke gezondheidsdienst, GGD) informeert de burgemeester, voorzitter veiligheidsregio en de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) en meldt het geval aan het RIVM, Centrum infectieziektebestrijding.
- > In het geval van het vermoeden van een zoönose informeert de GGD de NVWA (zie *de Bestuurlijke Netwerkkkaart dierziekte*).
- > In het geval dat voedsel mogelijk de bron is van een infectieziekte wordt de NVWA ook door de GGD op de hoogte gesteld (bijvoorbeeld salmonella in zalm of boerenkaas, etc.). Zie verder de *Bestuurlijke Netwerkkkaart voedselveiligheid*.

- > De burgemeester of voorzitter veiligheidsregio treft geen maatregelen en geeft geen ontheffing voor een collectieve maatregel dan na advies van de GGD.
- > NB De arts infectieziektebestrijding van de GGD adviseert, maar in de praktijk neemt de directeur publieke gezondheid deze adviesrol vaak over.
- > De maatregelen worden door – of onder aanwijzing van – de GGD uitgevoerd.

Vaccins, vaccinatie

- > De minister van VWS kan regels stellen over de verdeling van vaccins en therapeutische farmaproducten bij beperkte beschikbaarheid en indien er prioriteiten moeten worden gesteld voor de verdeling daarvan bij de bestrijding van een infectieziekte behorend tot groep A1 en A2.
- > De minister van VWS stemt dit af met de minister van JenV ten aanzien van de openbare orde en veiligheidsaspecten.
- > Nederland kent geen algemene vaccinatieplicht, met uitzondering van vaccinatie van militairen. Vaccinatie van kinderen tegen de wil van hun ouders of voogd kan, in uitzonderingsgevallen, bij een zeer ernstige en zeer besmettelijke ziekte waarvoor wel een vaccin voorhanden is, in individuele gevallen plaatsvinden:
 - op grond van een kinderbeschermingsmaatregel, of
 - bij kinderen van 12 tot en met 15 jaar (onder meer) om ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen.

Veiligheidsregio, minister van VWS en Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ)

- > De burgemeester en voorzitter veiligheidsregio maken zowel deel uit van de functionele keten infectieziektebestrijding, als van de algemene keten (openbare orde en generieke openbare veiligheid – rampenbestrijding). Dat houdt in dat de

aansturing door de minister van VWS plaatsvindt binnen zijn functionele keten.

- > De directeur publieke gezondheid vervult bij GRIP-opstapeling de functie van operationeel leider over de geneeskundige hulpverlening in de witte kolom, *zie de Bestuurlijke Netwerkaart geneeskundige hulpverlening algemeen*.
- > In niet-acute situaties kan de minister van VWS – al dan niet op advies van de IGZ – bevelen geven aan zorgaanbieders.
- > In dringende omstandigheden kan de IGZ-inspecteur bevelen geven aan zorgaanbieders.

aanbevelingen en het bieden van assistentie.

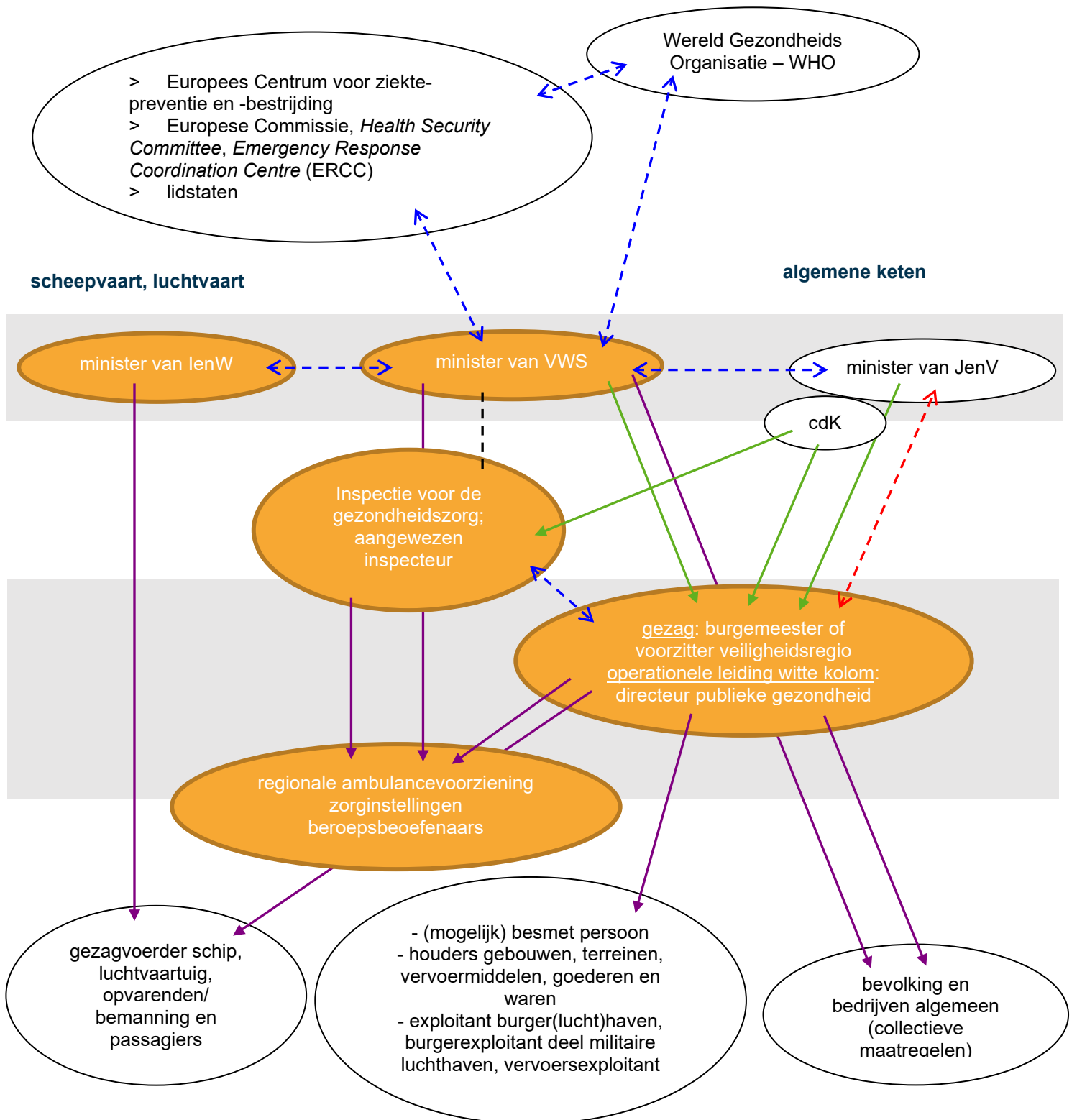
Openbaar ministerie

- > De burgemeester informeert direct de officier van justitie vanwege de rechterlijke toetsing van maatregelen van isolatie, medisch onderzoek of quarantaine.

Europese Unie en Verenigde Naties

- > Het Europees Centrum voor ziektepreventie en -bestrijding (*European Centre for Disease Prevention and Control* – ECDC) is het Europese expertisecentrum voor infectieziekten. Zijn taak is het signaleren en risico beoordelen van en het informeren over infectieziekten.
- > Het RIVM informeert, namens de minister van VWS, de Europese Commissie en de EU-lidstaten over (dreigende) uitbraken van infectieziekten.
- > EU-lidstaten zijn verplicht maatregelen en crisiscommunicatie op elkaar af te stemmen, maar de uitkomst is niet dwingend. Het EU *Health Security Committee* (HSC) coördineert de afstemming.
- > Het algemene EU-mechanisme voor bijstand via het *Emergency Response Coordination Centre* (ERCC) kan ook worden benut voor medische bijstand.
- > De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) heeft onder meer tot taak (in nauwe samenwerking met lidstaten): risicobeoordeling, vaststelling van een noodsituatie, het geven van informatie en

infectieziektebestrijding

NB 1. De GGD voert maatregelen uit voor burgemeester of voorzitter veiligheidsregio.

NB 2. De minister van VWS kan ook jegens de burgemeester optreden in geval van taakverwaarlozing (indeplaatsstelling).

NB 3. Niet in tekening opgenomen: de NVWA kan namens de minister van VWS ook direct maatregelen opleggen van technisch-hygiënische aard bij bestrijding van vectoren (muggen)

